

# To tidsaldre – to tekster

Om Jens Baggesens rejsedagbog fra sommeren 1787 og sønnen August Baggesens gengivelse af den i 1843

*Af Susanne Willaing*

Am 12. Juni 1787 zog der junge dänische Dichter Jens Baggesen von Kopenhagen aus um im Laufe der nächsten Monate eine längere Reise zu den Landgütern seiner neuerworbenen, mächtigen Freunde und Wohltäter zu unternehmen.

Unterwegs hat er ein Tagebuch geführt. Dieses ist als Originalmanuskript in der Königlichen Bibliothek in Kopenhagen vorhanden, war aber bisher nur durch die von seinem ältesten Sohn, August Baggesen, herausgegebenen Fassung von 1843 allgemein bekannt. Die Glaubwürdigkeit dieser Fassung ist jedoch angezweifelt worden, und im Zusammenhang mit einer neuen Transskription der Tagebuchaufzeichnungen wurde eine vergleichende, philologisch fundierte Untersuchung ausgearbeitet, die belegt, dass die Zuverlässigkeit der 1843-Fassung mit Recht in Frage gestellt wurde.

In dem vorliegenden Aufsatz werden die Ergebnisse dieser Untersuchung in den Hauptzügen vorgelegt. Eine Analyse der vorgenommenen Änderungen unterstützt die Annahme, dass diese auf die (mentalitäts)historische Lage und die kulturellen Normen der 1840er Jahre, das heisst des dänischen 'Guldalder', zurückzuführen sind. Obwohl der Sohn keineswegs tiefschürfende Veränderungen eingeräumt hat, weicht seine Fassung so sehr von dem Original ab, dass wir es mit zwei unterschiedlichen Texten zu tun haben, die trotz des gemeinsamen Ausgangspunkts jeder für sich die eigene Zeit wiederspiegeln.

## Indledning

I sæsonen 1786/87 var den unge student og forfatter Jens Baggesen (1764-1826) blevet introduceret til fremtrædende medlemmer af landets ledende politiske og kulturelle kredse, og den 12. juni 1787 forlod han København for at tilbringe de følgende måneder som gæst hos sine nye, magtfulde venner og velgørere på deres respektive godser i det sydlige Danmark og Slesvig-Holsten. Undervejs førte den unge digter en dagbog, der er tilgængelig som manuskript i Det Kongelige Bibliotek, men som hovedsagelig har været kendt gennem den gengivelse af dagbogsteksten, som sønnen August Baggesen<sup>1</sup> i 1843 lod indgå i første bind af sin store

fremstilling af faderens liv og indtil da utrykte værker, *Jens Baggesens Biographie*.<sup>2</sup>

En vis skepsis over for autenticiteten i August Baggesens udgave af faderen, digteren Jens Baggesens dagbogstekst har imidlertid længe gjort sig gældende blandt litteraturforskere. En specialstudie i form af en filologisk funderet, komparativ undersøgelse af rejsedagbogen fra sommeren 1787 og sønnens gengivelse af den samme tekst ca. 50 år senere, i 1843, der netop har haft til formål at klarlægge karakteren og omfanget af August Baggesens revision af rejsedagbogen, har da også tilfulde godtgjort berettigelsen af denne skepsis.<sup>3</sup> De ændringer, som sønnen har foretaget i forhold til det originale manuskript, er så omfattende og af en sådan karakter, at enhver editionsfilologisk diskussion om, hvorvidt en grundtekst og en gengivelse af den skal opfattes som én eller to tekster, i dette tilfælde er irrelevant. De to versioner, grundteksten og gengivelsen, må her ubetinget betragtes og behandles som to forskellige tekster.

Ganske vist står det helt klart, når man har beskæftiget sig med Baggesens tidlige dagbogsmateriale, at August Baggesen har udført et stort og på flere måder beundringsværdigt arbejde. Helt konkret må Baggesens optegnelser, da sønnen gik i gang med dem, for en stor dels vedkommende have foreligget fortrinsvis som løse papirark uden umiddelbar indbyrdes sammenhæng, af vidt forskellig størrelse og beskrevet fra forskellige ledder med både pen og blyant som skriveredskaber, hvortil kommer, at Baggesens håndskrift i sig selv kan være ret så vanskelig at tyde.

Alligevel er sønnens udgave ud fra en moderne editionsfilologisk synsvinkel problematisk, og det hænger først og fremmest sammen med ældre tiders generelle indstilling til tekstudgivelse. Den opfattelse, at den oprindelige tekst nærmest er at betragte som en slags kladde, der af den kompetente udgiver skal bearbejdes og om nødvendigt forbedres, før den fremlægges for læseren, er for nyere litterære teksters vedkommende først i løbet af det 19. og specielt det 20. århundrede ud fra en moderne bevidsthed om grundtekstens status som kilde blevet afløst af en konservativ (i betydningen 'bevarende'), videnskabelig udgivelsespraksis. For ældre tekstudgivers vedkommende er det derfor langt fra umiddelbart sikkert, at tekstetableringen til den trykte udgave formidler en pålidelig, tekstro gengivelse af det oprindelige, originale manuskript.

Det problematiske ved 1843-versionen skyldes imidlertid ikke blot disse traditionsbetingede filologiske reservationer, men hænger også nok så meget sammen med både den familiemæssige relation mellem forfat-

ter og udgiver og med de præmisser, August Baggesen selv satte for sit arbejde, samt, mere skjult, med et underliggende hensyn til de kulturelle normer og den historiske situation i udgiverens samtid.

Det er således undersøgelsens tese, at autenticiteten i det billede af Baggesen, som formidles via tekstgengivelsen i sønnens version, er nedprioriteret til fordel for hensynet til nogle tidsbestemte normer fra tiden omkring udgivelsestidspunktet, dvs. perioden omkring 1840.

Efter en kort redegørelse for tekstmaterialet bag undersøgelsen samt for August Baggesens egne, erklærede udgivelsesprincipper, vil det efterfølgende gennem en række eksempler på de forskellige typer af tekstlige indgreb blive demonstreret, hvorledes sønnen i praksis har forvaltet faderens tekst. Samtidig vil et sammenlignende udblik til de respektive teksters historiske og kulturelle kontekst indgå som led i min argumentation vedrørende August Baggesens formentlige motiver til de ændringer, han har foretaget til 1843-udgaven.

## Tekstmaterialet

Tilegnelsen af Baggesens tidligste selvbiografiske optegnelser er altså hidtil overvejende gået gennem sønnens udgave af det pågældende dagbogsmateriale. Optegnelserne fra årene inden Baggesen i maj 1789 påbegyndte den rejse, der sidenhen blev udødeliggjort i hovedværket *Labyrinthen*, udkom som nævnt i 1843 som del af første bind i 4-bindsværket *Biographie* og er ikke siden blevet genudgivet. Det gælder også den del af Baggesens tidlige dagbogsmateriale, som er genstand for min undersøgelse, nemlig de dagbøger, som dækker perioden 12. juni-8. oktober 1787.<sup>4</sup> August Baggesens udgave af dette materiale findes i *Biographie* bd. 1, s. 73-165, hvor denne tekst udgør hovedparten af 4. kapitel, der har titlen: Indenlandsk Reise 1787-1788.

Eksistensen af de håndskrevne originalmanuskripter, der i 1858 af sønnen blev overdraget til Det Kongelige Bibliotek, hvor de opbevares i Center for Manuskripter & Boghistorie, har været almindeligt kendt, og de er gennem tiden blevet benyttet både af litteraturforskere som A. Arlaud og Aage Henriksen samt for navneforskningens vedkommende af John Kousgård Sørensen. Eftersom teksten ikke findes i andre trykte udgaver, har August Baggesens version imidlertid i almindelighed fun-

geret som kilde i forbindelse med biografiske skildringer, specialstudier, citater m.v.

På foranledning af lektor Henrik Blicher, Københavns Universitet, blev Baggesens samlede dagbogsmateriale i Det Kongelige Bibliotek i årene 2005-2006 digitaliseret af forskningsbibliotekar Bruno Svindborg. Denne netbårne version har sammen med nødvendige konsultationer af originalmanuskriptet været grundlaget for min udarbejdelse af en ny, fuldstændig transskription af originalteksten, og med baggrund i denne nye transskription har jeg da foretaget den komparative undersøgelse af de to tekster fra henholdsvis 1787 og 1843, hvis resultater i hovedtræk skal præsenteres her.<sup>5</sup>

## August Baggesens udgivelsesprincipper

Da første bind af værket *Biographie* udkom i 1843,<sup>6</sup> havde August Baggesen allerede, sideløbende med sin militære karriere, i en årrække været beskæftiget med udgivelsen af sin fars skrifter. Uanset at han ikke var filolog af uddannelse, men officer, havde han og broderen, Carl Baggesen,<sup>7</sup> efter faderens død i 1826 følt en forpligtelse til at samle og udgive dennes værker. I samarbejde med C.J. Boye<sup>8</sup> udgav brødrene således dels Baggesens *Danske Værker*, Bd. 1-12, i årene 1827-1832, dels de tysk-sprogede værker under titlen *Poetische Werke in deutscher Sprache*, Bd. 1-5, i 1836.

I tidens tradition var disse udgivelser ligeså lidt som værket *Biographie*, der blev besørget af August Baggesen alene, forsynet med eksplícitte tekstkritiske overvejelser. Først i forordet til 2. udg. af *Danske Værker* (1845) findes en enkelt tekstkritisk anmærkning, hvori det hedder, at på grund af Baggesens vekslende ortografi i løbet af den lange periode, de udgivne skrifter dækker, er »den Orthographie taget til Følge, som formeentligen for Tiden bruges af de fleste bedste danske Stilister«. <sup>9</sup> Den samme strategi er tydeligvis anlagt i forbindelse med udgivelsen af første bind af *Biographie* to år tidligere; men det anføres ikke i dette værk.

Det samme gælder de udeladelser, som udgiveren generelt har tilladt sig at foretage, men uden at præcisere hvornår, i hvilket omfang og hvorfor. Idet *Biographie* primært er bygget op som en kronologisk fremadskridende gengivelse af faderens indtil da utrykte tekster, bundet sammen af sønnens kommentarer og udbyggede beskrivelser, kan man dog

stedvis af den forbindende tekst gætte sig til, at nogle bestemte optegnelser er udeladt; men vi får heller ikke i disse tilfælde at vide, efter hvilke retningslinjer udeladelserne er foretaget.<sup>10</sup>

Det problematiske i tekstgengivelsen hænger imidlertid nok så meget sammen med den familiemæssige relation mellem forfatter og udgiver. Det fremgår således klart af forordet til første bind af *Biographie*, at August Baggesen i denne forbindelse fremfor alt ønsker at positionere sig som en kærlig søn med stor reverens for sin afdøde fars omdømme.<sup>11</sup> I den indledende passus, som findes i forordet, noterer udgiveren således, at arbejdet med Baggesens tekster er sket »med sønlig Forkjærlighed for en elsket Faders dyrebare Minde«. At et overordnet hensyn af denne karakter kan være problematisk i forbindelse med udgivelsen af faderens selvbiografiske optegnelser er han imidlertid klar over; det fremgår både af udsagnets incipit, idet de indledende ord lyder: »Jeg bekjender, at«, og af hans efterfølgende forsikring om, at arbejdet pågår med en »urokkelig Ærbødighed for hvad der er *sandt*«.

Hertil kommer imidlertid et nyt, mere samtidsorienteret hensyn, idet bestræbelsen for sandfærdighed skal afstemmes med »en varm Følelse for hvad der er *skønt* og *godt*«. Den danske guldalders romantiske, oprindeligt platoniske devise om at efterstræbe »det skønne, det sande og det gode«, forbundet med tidens generelle opprioritering af et roligt, harmonisk følelsesliv, spiller således en væsentlig rolle i August Baggesens erklærede udgivelsesprincipper.<sup>12</sup> Samtidig skurrer præsentationen af de gode forsætter imidlertid noget, idet han ved at skille de tre, normalt tæt sammenhængende elementer på den måde, som det sker her, øjensynlig selv aner en brudflade mellem kravet om sandhed og bestræbelsen for at tilgodese tidens krav om at møde det skønne og gode i de kulturprodukter, publikum konfronteres med.

Når hertil lægges August Baggesens medgivelse af, at han som udgiver »har fulgt den Regel, vel at tillade sig at *udelade* en Deel af det meddeelte Manuscript, men ikke at *forandre* det ved en formeentlig Forbedring«<sup>13</sup> – et udsagn af meget ringe sandhedsværdi jf. efterfølgende fremstilling – så må det konstateres, at sådanne forudmeldinger dels anfægter troværdigheden af materialet som helhed, dels i allerhøjeste grad understøtter min antagelse af, at manuskriptet har undergået ændringer, der ikke er bestemt af teksten selv, dvs. som udspringer af og kan begrundes i selve tekstens karakter, men som derimod beror på tekst-eksterne hensyn. På den ene side er der altså et sandhedskrav til gengivelsen, dvs. den skal gengive originalmaterialet, som det forefindes, og på den anden

side er udgiveren selv bevidst om, at han samtidig lægger forskellige, sandheden uvedkommende filtre ned over materialet.

Hertil kommer imidlertid August Baggesens ønske om »med sønlig Forkjærlighed« at yde faderens minde så megen fortjeneste som muligt. At en sådan bestræbelse var på spil, signaleres allerede i den redaktionelle »Slutnings-Bemærkning« i 1. udg. af *Danske Værker* (1832), hvori udgiverne bebuder en påtænkt biografi,

som ikke alene vil oplyse mange Steder i hans Skrifter, men derhos, som vi haabe, tilstrækkeligen giendrive de enkelte galdefulde Udfald, især mod Digterens Personlighed, hvorved man nyligen atter har prøvet paa at beplette hans Minde og nedsætte hans Værd.<sup>14</sup>

Sønnens version har altså samtidig skullet tjene som en lidt forsinket, men derfor ikke mindre dybtfølt apologi for faderen, der jo ikke mere kunne svare for sig selv.

Det særlige ved August Baggesens måde at håndtere faderens 50 år gamle dagbogsmanuskript på ligger således i, at han med sin bearbejdelse konstruerer et sammenhængende forsøg på at fremstille Baggesen i et bestemt perspektiv, hvorved den bearbejdede tekst får den særlige funktion at være sønnens hovedargument i forsøget på at overbevise sin egen samtid om faderens særlige værd som digter og som menneske.

## August Baggesens retoriske strategi

Det overordnede middel til at nå dette mål har for August Baggesen øjensynlig været et forsøg på at mindske afstanden mellem Baggesens tekst og det læsende publikum i sønnens samtid, således at gengivelsen i *Biographie* kunne fremtræde så lettilgængelig og vække så lidt anstød som muligt i forhold til det nye publikum. Den retoriske strategi, som August Baggesen følgelig anlægger, består da i en sproglig aktualisering, eller set med 1840'ernes øjne: en normalisering af originaltekstens ortografi, hvortil kommer en indholdsmæssig tilpasning til den historiske situation og ikke mindst de kulturelle normer i sønnens egen samtid, idet det billede af faderens personlighed og meritter, der fremgår af de originale dagbogsoptegnelser, i 1843-versionen generelt er ændret, således at det passer bedre ind i den nye tids borgerlige mentalitet.

De indgreb, som August Baggesen har foretaget i sin gengivelse af dagbogsoptegnelserne, består generelt, ud over den ortografiske opdatering, i en mængde små – og større – enkeltstående ændringer, der ikke influerer på forståelsen af den overordnede handlingsgang, men som ikke desto mindre er med til at ændre såvel tekstens toneleje som specielt hovedpersonens, jegets karakter, og som dermed på en subtil måde alligevel har stor indflydelse på tolkningen af teksten.

En række indgreb danner imidlertid mere komplekse strukturer, hvor ændringerne set i sammenhæng danner mere sluttede tematiske konstruktioner, hvis tolkningsmæssige konsekvenser først træder frem, når de analyseres under en specifik historisk, kulturhistorisk eller litteraturhistorisk synsvinkel. Undersøgelsens basis, den filologisk funderede komparation, perspektiveres således i undersøgelsen gennem inddragelse af relevante træk i de to udgavers respektive samtids historiske, kulturelle og litterære kontekst.

Disse tematisk bestemte strukturer kan i overensstemmelse med sønnens apologetiske intention relateres til centrale problemkomplekser i det spændings- og modsætningsfyldte billede, som tidens litterære kritikere og den interesserede offentlighed på dette tidspunkt havde dannet sig af Baggesen, både som digter og som menneske. Det drejer sig først og fremmest om det nære forhold, som den unge digter med sin beskedne sociale baggrund fik til tidens ledende, fortrinsvis adelige og tyske kredse i landet, hvortil knyttede sig både en problematisering af hans hastige sociale opadstigen samt det brændende spørgsmål om digterens nationale tilhørsforhold, eller, mere præcist, spørgsmålet om hvorvidt hans præferencer gik i retning af dansk eller tysk med hensyn til sprog, litteratur og personlige relationer. Samtidig synes Baggesens egen karakter, hans skiftende overbevisninger og sindsstemninger, hans erotiske opladthed og i det hele taget hans ekstreme indtryksmodtagelighed, i forening med et originalt sprogligt talent, der kunne komme til udtryk i skarpe og dristige formuleringer, at have haft en provokerende virkning på i hvert fald dele af hans omgivelser.

Mens disse træk i den unge digters liv og værk allerede havde forekommet problematiske i hans egen tid, det fornuftshyldende, energiske, diskussions- og reformlystne, udrindende 1700-tal, så var de det absolut ikke mindre i 1840'ernes mere idealiserende åndelige klima med dets hang til ro, mediering og harmoni. For August Baggesen, der i sin iver for at sætte faderen et værdigt minde på den ene side primært vil lade faderens egne tekster tale, og på den anden side gerne vil fremstille ham

så acceptabel som muligt for sit eget publikum, bliver løsningen øjen-synlig en række gennemgribende ændringer i 1843-versionen. Og eftersom sønnen på én gang er både yderst grundig og samtidig i editionsfilologisk forstand nærmest hæmningsløs, så lykkes det ham faktisk, uden at det bliver umiddelbart synligt i den færdigredigerede tekst, men med markante tolkningsmæssige konsekvenser, at få implementeret nogle ret så radikale ændringer i de grundtemaer, som bærer den oprindelige dagbogstekst.

## Generelle tekstlige indgreb

Grundlæggende kan August Baggesens måde at forvalte faderens dagbogsoptegnelser på karakteriseres med nøgleordene: forenkling, omskrivning og neddæmpning. Baggesen håndterer således i sin tekst et stort og detaljerigt stof, der imidlertid i sønnens version generelt fremtræder noget forenklet i og med, at mange betydningsenheder i den originale tekst, fra enkelte ord over større sætningsenheder eller scener til mindre sidehandlinger, er strøget, omskrevet og/eller neddæmpet, således at karakteren af det oprindelige udsagn i mange tilfælde er ændret. I det følgende skal det gennem udvalgte eksempler demonstreres, hvori disse generelle ændringer nærmere består, og hvilke virkninger de afstedkommer i forståelsen af teksten.

Det skal bemærkes, at i forbindelse med de følgende citater angives i efterstillet parentes henvisninger til originalmanuskriptet ved *MS* samt sidetal; hvor intet andet er angivet gælder henvisningerne *Dagbog 2* (jf. note 4). Henvisninger til August Baggesens udgave af dagbogsoptegnelserne er angivet ved *AB* samt sidetal og linjenr.

På ordplan er en del detaljer strøget, som ikke er betydningsbærende i forhold til handlingsgangen, men nok i forhold til stilen og dermed også til bedømmelsen af beretningens toneleje og forfatterens karakter. Et typisk eksempel på et af August Baggesens mange små, tilsyneladende ubetydelige indgreb i originalteksten forekommer i forbindelse med Baggesens beskrivelse af køreturen den 4. oktober fra Rendsborg til Louisenlund, hvor vognen passerer »en meget nydelig Plads med meget høye Træer paa den eene, og meget lavt Vand paa den anden Side«. I 1843-versionen er den sidste del af dette udsagn forkortet til »med meget høie Træer paa



den ene og et Vand paa den anden Side« (*MS* s. 109-110; *AB* 156,30-31). Sønnen videregiver herved et stilistisk noget magrere billede, som er berøvet den muntre, legende tone, der i originalteksten opstår ved sammenligningen af de to egentlig inkompatible størrelser, nemlig træernes højde og vandets dybde.

Selvom indgrebet her synes minimalt, medvirker sønnens ændring i gengivelsen af dette tekststed gennem forkastelsen af faderens uortodokse fantasifuldhed til fordel for et sprogligt mere uangribeligt og korrekt udtryk til at fortælle såvel beretningens toneleje som det billede af den skrivende, der kan udledes af den originale dagbogsoptegnelse.

At forenklinger i form af udeladelser i 1843-versionen også gælder lidt større sammenhænge, findes der en række eksempler på. Allerede ved rejsens begyndelse den 12. juni, under turen ud af København, er hele det besøg, som Baggese og hans rejseledsager, Hr. Olde, aflægger hos etatsråd Knophs på Frederiksberg således udeladt (*MS* s. 1-2; ikke medtaget i *AB*). Beretningen om besøget har ikke umiddelbart betydning for det overordnede handlingsforløb, men den vidner både om, hvordan den unge Baggese ved sine nye bekendtes mellemkomst til stadighed indføres i nye forgreninger af de højere cirkler, om disse kredses interesseområder, om hans konversationstalent og, nok så vigtigt i denne sammenhæng, om hans evne til med forskellige stilistiske greb at karakterisere sine omgivelser og sig selv.

Ændringer i form af omskrivninger optræder i forbindelse med både enkelte ord og længere udtryk, der erstattes med andre, hvilket i alle tilfælde har stilistiske, og dermed også indholdsmæssige konsekvenser. Blandt mindre ændringer af enkelte ord forekommer det ofte, at et ældre ord eller udtryk, dvs. *ét*, der tilhørte den gængse sprogbrug i 1787, udskiftes med et nyere, dvs. *et*, der hørte til almindelig sprogbrug omkring 1843.

En sådan 'opdatering' af Baggese's sprogbrug ses i manuskriptet i en optegnelse fra opholdet på herresædet Knoop ved den gamle Ejderkanal nær Kiel. Baggese's oprindelige værter, greveparret Ludvig og Sybille Reventlow fra Brahetrolleborg, er sejlet derfra samme morgen – de skal tilbage til Fyn, mens Baggese agter sig videre sydpå – og den unge digter, der er dybt betaget af grevinden, tænker resten af dagen kun på de bortsejlede. I dagbogen noterer han, der er tilbage på Knoop sammen med sine værter dér, greveparret Baudissin, at »Efter Maaltidet gjorde jeg den gyselige Opdagelse, at Vinden havde forandret sig«. Denne sætning lyder i sønnens version: »Efter Maaltidet gjorde jeg den

smertelige Opdagelse, at Vinden havde forandret sig« (MS s. 76; AB 123,1-2).

Udskiftningen af ordet »gyselige« med ordet »smertelige« giver et meget præcist indtryk af, hvordan teksten fra 1843 sprogligt er rettet ind efter sin tids normer, men også af de konsekvenser, sådanne ændringer får. En glose, der med sine gotiske undertoner hører det udrindende 1700-tals ekstreme, undertiden næsten ekstatiske følsomhed til, erstattes af en anden, der derimod konnoterer en ligeså dybtfølt, men stille og indadvendt følelse. Med dette greb drejes billedet af den skrivendes karakter i 1843-versionen i retning af guldalderens ideal om den dannede, afbalancerede personlighed, hvilket står i grel modsætning til originaltekstens unge lidenskabelige forfatter, der ikke ser noget attraktivt i at beherske sig, men snarere tilstræber at give sig fuldstændig hen i sine følelser.

I andre tilfælde har sandsynligvis det, man kunne kalde en biedermeiersk bornerthed spillet ind. Det sker fx når August Baggesen udskifter et ord, der i hans øjne er lidt vel vovet, med et andet, som forekommer ham mere neutralt. Da Baggesen senere på rejsen i en periode opholder sig hos grev Stolbergs på deres gods Tremsbüttel i det sydlige Holsten, får han lejlighed til – som rejsens litterære clou – først i september at aflægge flere besøg hos tidens store digter Klopstock i dennes bolig i Hamburg. Under et middagsmåltid her beskriver Baggesen, hvordan Klopstocks kat, »den lille moersomme Semiramis« får lov til at muntre sig ved at løbe omkring på det dækkede bord, hvor den »knurrede skrækkelig naar Klopstock napsede hende i Rumpen«. I 1843-versionen står der derimod, at katten »knurrede skrækkeligt, naar Klopstock napsede hende i Halen«. Herved er beskrivelsen formodentlig blevet mere passende i forhold til de moralske normer i det honnorte borgerskab, som var August Baggesens intendede publikum.

En del af forenklingerne i August Baggesens gengivelse må antages ganske enkelt at skyldes vanskeligheder ved at tyde manuskriptet. Baggesens hånd er undertiden særdeles svær at læse, og på sådanne steder er det tydeligt, at sønnen så at sige springer over, hvor gærdet er lavest. Et eksempel på en sådan 'lappeløsning' findes i beretningen om turen fra Brahetrolleborg til Svendborg den 2. juli, hvor Baggesen, siddende i vognen sammen med grevinde Reventlow, hendes datter og huslærerinden, reflekterer over sine værter altruistiske fremfærd. En indre lovprisning af Ludvig Reventlow sluttet således – midlertidigt – med ordene: »hans Omhue for den 17aarige Ourang Outang har fremkaldt Taarer paa mine Kinder«. Ud

over at genstanden for grevens omsorg efter Baggesens mening har været en ung, ukultiveret vildmand, har det indtil videre ikke været muligt at fastslå, hvem den 17-årige mere præcist var. Ordene »Ourang Outang« er imidlertid meget svære at læse, og det forekommer sandsynligt, at August Baggesen ikke har kunnet tyde disse ord. I hvert fald har han, uden forklaring, valgt at omskrive sætningen således: »hans Omhu for manges Anden har fremkaldt Taarer i mit Øie« (MS s. 12; AB 92,17).

Udtrykket »manges Anden« forekommer unægtelig at være en glat og upræcis omskrivning, der giver Ludvig Reventlows omhu et alment og ubestemt præg. Manuskriptets ordvalg antyder derimod en bevidst mæcenvirksomhed over for ungdommen, hvilket kan ses som et element i en mere præcis karakteristik af den humanistisk indstillede og især på uddannelsesområdet reformivrige greve. Endelig formidler det oprindelige ordvalg en mulig forskydning bag Baggesens stærke reaktion, der igen kan udtrykke noget om hans situation i dette magtfulde selskab, som han måske ikke eksplicit er i stand til at formulere over for sig selv; kan Ludvig Reventlow hjælpe en 17-årig 'vildmand', er der jo ikke langt til, at han også kunne hjælpe en anden, ganske vist 23-årig, men ligeledes hårdt trængende ung mand, nemlig Baggesen selv. Muligheden for disse tolkningsmæssige nuancer er imidlertid forsvundet i 1843-versionen i og med August Baggesens omskrivning af den oprindelige ordlyd.

Samtidig rummer de to citater vedrørende Ludvig Reventlows velgørenhed et rammende eksempel på de stilistiske ændringer i form af omskrivninger, som originalteksten har undergået ved sønnens mellemkomst. Udsagnets sidste billede, der i manuskriptet har ordlyden: »har fremkaldt Taarer paa mine Kinder«, er således hos August Baggesen omskrevet til »har fremkaldt Taarer i mit Øie«. Begge billeder vidner om stor følsomhed hos forfatteren; men mens ordvalget i teksten fra 1787 fremkalder et sanseligt billede af våd, rundet hud, der kan røres ved, så åndeliggør 1843-versionen udtrykket ved at bruge en urørlig del af menneskekroppen, øjnene, i ubestemt ental, hvorved billedet bliver en ren abstraktion. Eftersom Baggesens tekst i høj grad er kendetegnet ved sanselighed, både hvad angår indhold og sprog og stil, må en ændring som denne siges at være i radikal modstrid med originaltekstens karakter, idet August Baggesen ved omformuleringen forårsager en væsentlig neddæmpning af det sanselige aspekt i manuskriptets udtryk.

Som det er fremgået af ovenstående eksempler, har ændringerne i 1843-versionen generelt en neddæmpende effekt på såvel indhold som

stil; nogle emneområder og stiltræk synes dog at være mere udsat for denne procedure end andre. I indholdsmæssig henseende er afdæmpningen således specielt synlig i forbindelse med den unge forfatters beskrivelser af sit følelsesliv og sine sygdomsanfald, samt når han i dagbogen kaster sig ud i omtaler af mindre delikate, eller i moderne sprogbrug: ulækre, kropsligt relaterede foreteelser.

Hvad angår Baggesens urolige tanker i mere eller mindre desperate stunder, fremsættes disse i sønnens version ofte i afsvækket form, hvis beskrivelsen af dem ikke ligefrem er udeladt. Under opholdet på Emkendorf den 6.-10. august tilbringer Baggesen således mat og bekymret den første aften på værelse, beskæftiget med at skrive »et forvirret Brev« til grevinde Reventlow, som han ydermere har store vanskeligheder med at få forsejlet, almindeligvis det stormer udenfor. Så langt følger August Baggesen beskrivelsen i originalteksten, men han udelader den efterfølgende, trist konstaterende sætning: »Jeg græd — og kunde ikke falde i Søvn for Kummer« (*MS* s. 82; ikke medtaget i *AB*). Med denne afsluttende, kompromisløse erkendelse af den unge forfatters afmagt i situationen giver originalteksten et fingerpeg om de sindsbevægelser, som den uvante situation i de fremmede omgivelser kaster Baggesen ud i, trods, eller måske også på grund af al hans åndsnærværelse og iver for at tilpasse sig, spille med og gøre en interessant figur i det celebre selskab. Teksten i 1843-versionen videregiver med dens forenkling og neddæmpende tendens derimod ikke denne nuance i billedet af den unge mands kvaler.

Samme skæbne rammer skildringerne af Baggesens mange sygdomsanfald, der optræder igennem hele manuskriptet, idet de i 1843-versionen gengives i langt mindre omfang og, hvis de er medtaget, oftest i en mere afdæmpet form. Disse reduktioner i originaltekstens ordlyd har væsentlige stilistiske og indholdsmæssige konsekvenser. Idet sygdomsanfaldene i den oprindelige tekst optræder som et underliggende tema, der ved sin tilbagevendende opdukning, med stigninger og fald, er med til at give teksten en retorisk indre sammenhæng og et præg af rytmisk bevægelse, så betyder August Baggesens reducerede gengivelse af sådanne tekststeder, at dette led i tekstens indre sammenhæng svækkes, og at dens oprindelige rytme flades ud eller ligefrem forsvinder. Samtidig bliver billedet af den unge forfatters tilstand mangelfuldt i forhold til fremstillingen af de vedholdende kvaler i originalteksten.

August Baggesens neddæmpning af de mange sygdomsbeskrivelser har formentlig flere årsager. Nedtoningen kan således skyldes en tidstypisk

reservation over for det intime, kropsligt relaterede emne, idet konkrete beskrivelser af lagner, der er gennemvædet af sved, tilklistrede læber og øjenlåg samt et svullent svælg signalerer en kompromisløst påtrængende kropsbevidsthed, der ikke var usædvanlig i det frimodige 1700-tal, men som lå biedermeierkulturen omkring 1840 fjernt. Baggesen kan jo vitterlig have været ramt af en svært definerbar sygdom som gigt, der ifølge samtidige kilder var meget almindelig på den tid,<sup>15</sup> og som han selv beskriver fx i optegnelsen fra den 30. august under opholdet på Tremsbüt-tel, hvor han om aftenen på sit kammer forsøger at skrive, men ikke kan, fordi »Gigten rasede saa skrækkelig, at jeg neppe kunde sammenbinde to Jdeer i min pikkende Hierne« (*MS* s. 96; ikke medtaget i *AB*).

Samtidig har sønnen formentlig følt en uvilje mod at bære ved til den også i faderens samtid udbredte tradition, som Baggesen også selv havde lagt op til, ifølge hvilken digterens lidelser bliver opfattet som udslag af hans psykiske tilstand, og det vil i denne periode specielt sige hans erotiske afholdenhed.<sup>16</sup> At Baggesen selv er optaget af denne sammenhæng, fremgår af hans konklusion på beskrivelsen af et meget smertefuldt anfald den 23. juli, under opholdet på Brahetrolleborg: »Gode Gud! Men ogsaa dette kommer fra Dig! Det er ingen Frugt af Laster men af Dig behageligt uskyldigt Sværmerie — og jeg er taalmodig!« (*MS* s. 29; ikke medtaget i *AB*).

Hvad enten sønnen har handlet ud fra en forståelse af faderens sygdom som fysisk eller psykosomatisk eller en blanding deraf, står det imidlertid klart, at August Baggesen ved i væsentlig grad at nedtone dette aspekt i fremstillingen af faderens liv både reducerer billedet af den unge digter samt dæmper intensiteten og amputerer en retorisk sammenhæng i dagbogsoptegnelserne.

På det stilistiske område mærkes den neddæmpende tendens i sønnens version især i forbindelse med ændringer i manuskriptets interpunktion og sætningsbygning. Fx dæmper sønnen i 1843-versionen i høj grad den nærmest eruptive dynamik, som Baggesen får ind i sin tekst gennem en meget frekvent anvendelse af tankestreger, der ovenikøbet har forskellig længde alt efter situationens karakter. Det er en teknik, der forhøjer intensiteten og skruer tempoet op – man får som læser ikke lejlighed til at standse op, men drives uophørligt videre, mens følelserne raser, og tingene sker – men eftersom det er sønnens ønske at få faderen til at fremstå som en mere afbalanceret personlighed, så sørger han i sådanne tilfælde for indimellem at bremse ordstrømmen ved at indsætte nogle

punktummer, eller til nød semikoloner, og derved etablere en mere roligt fremadskridende sætningsfølge, der giver læseren lejlighed til at få vejret mellem de enkelte sætninger.

Mens Baggenses hyppige brug af tankestreger, sammen med hans sporadiske anvendelse af grammatisk komma, bevirker en mere abrupt, mundtlig og intens stil i dagbogsoptegnelserne, så angiver sønnens mere roligt flydende skriftbillede et mere afdæmpet toneleje, end der er belæg for i originalteksten.

De hidtil beskrevne ændringer i form af forenklinger, omskrivninger og neddæmpninger af forskellig art har som påvist betydning for opfattelsen af de enkelte tekststeder, samtidig med at de generelt bidrager til at give 1843-versionen dens eget præg. Betragter man imidlertid en række af disse tilsyneladende mindre ændringer i en tæt, tekstlig sammenhæng, bliver det klart, at de sammenlagt får dybtgående konsekvenser for forståelsen af hele teksten. Hvordan det sker, skal demonstreres i den følgende analyse af en enkelt scene fra opholdet i Holsten.

Ved greveparret Reventlows afrejse fra Knoop den 6. august fulgte Baggese med i den båd, der bragte de rejsende først til Holtenau Sluse og dernæst til broen ved munden af kanalen, hvor den del af selskabet, der skulle blive i Holsten, steg af. I manuskriptet forlenes denne lille sekvens gennem en stadig tilbagevenden til fortællerens gradvist mere fortvivlede sindsstemning med en dramatisk stigning frem mod en kulmination og en derpå følgende afmatning eller tilbagevenden til tingenes almindelige tilstand. Samtidig indeholder det originale tekststykke også nogle af de spredte oplysninger og betragtninger, der dels er med til at karakterisere teksten som et realistisk øjebliksbillede, dels ved den kompleksitet, de tilfører teksten, løfter den i tolkningsmæssig henseende. I August Baggenses gengivelse forkortes beretningen derimod flere steder, således at den i højere grad er koncentreret om afskeden, der ikke er nær så følelsesladet, og stilistisk ikke nær så interessant og flertydig som den originale tekst (*MS* s. 74-76; *AB* 122,25-32).

Hvad angår gengivelsen af de respektive citater er den tekst, der er udeladt i 1843-versionen, sat i kursiv i citatet fra manuskriptet (øvrigt, mindre ændringer er ikke markeret):

*MS: stod tidlig op og pakkede ind — kom ned og fandt Syb. Maa jeg følge Deres Naade til Munden? Gud velsigne Dem! Skriv os til Baggese! De skal faae Efterretning fra os! Jeg var meget be-*

*drøvet. Jeg gik bort fra hende og græd — Baaden kom. De fulgte os alle ned til Slusen — jeg steeg i med. stod ved hendes Side med hendes Haand nogentid i min, mens vi gleed igiennem Canalen. Jeg var taus; thi jeg var inderlig bedrøvet. Vi kom til Holtenau Sluse, jeg græd. Jeg bad hende hilse Grevinde Schimmelmann. Det lod til deiligt Veir Vinden var god. Vi kom til Broen ved Mundingen jeg tog hendes Haand og trykte til mine Læber, hun klemte den stærk og beholdt den noget, Taarerne strømmede mig ned paa Kinderne, jeg kyste den endnu heftigere, vendte mig pludselig om tog Reventlows Haand rystede den, kyste ham — og gik i Land ——— Jeg stødte Skibet med mine Arme bort, rørte det sidst, og blev staaende længe for at see hende smile til mig. Vi hvirvlede vore Hatte i Luften — og Bernstorff og jeg gik derpaa, halv roede, halv traktes, ved Canalen hiem.*

Hertil svarer flg. tekststykke i August Baggeseus udgave:

Jeg stod tidlig op og pakkede ind; kom ned og fandt Sybille. »Maa jeg følge Deres Naade til Mundingen?« — »Gud velsigne Dem! Skriv os til, Baggeseus! De skal faae Efterretning fra os.« Baaden kom. De fulgte os Alle ned til Slusen; jeg steeg i med, og stod ved hendes side, medens vi glede gjennem Canalen. Jeg var taus; thi jeg var inderlig bedrøvet. Vi kom til Broen ved Mundingen; jeg tog hendes Haand, og trykkede den til mine Læber; Taarerne strømmede mig ned af Kinderne, jeg kyssede den endnu heftigere, vendte mig pludselig om, tog Reventlows Haand, rystede den, sprang i Land, og gik med Bernstorff tilbage.

Som det fremgår af citaterne, følger sønnen i sin gengivelse overordnet handlingsgangen i dagbogsteksten, idet de mange, hver for sig små ændringer ikke desto mindre sammenlagt får betydelige konsekvenser for forståelsen af teksten. Fremfor alt forekommer historien om den øjensynlig i hvert fald i nogen grad gensidige tiltrækning mellem grevinde Sybille Reventlow og den unge Baggeseus noget fortegnet i 1843-versionen. Mens gensidigheden i den originale optegnelse er tydelig – Baggeseus får lov til under sejldsen at holde hendes hånd et stykke tid (»med hendes Haand nogentid i min«), og ved den endelige afsked reagerer hun i al stilfærdighed positivt på hans bevægelse (»hun klemte den [dvs. Baggeseusens hånd] stærk og beholdt den noget«) – så er betagelsen i 1843-ver-

sionen alene på Baggesens side, idet ingen af grevindens reaktioner er medtaget.

Samtidig antydes det hos August Baggesen, at fortælleren, ved energisk at vende sig mod greven, på mandig vis ryste hans hånd til farvel og derpå springe i land, selv formår at skubbe den følelsesladede stemning til side, i hvert fald for en stund. Ordvalget i originalteksten fastholder imidlertid det følelsesladede udtryk, idet jeget ikke blot ryster Reventlows hånd, men også kysser ham, før han går – ikke springer – i land. At grevinden, og fortvivlelsen over hendes afrejse, ingeniunde hermed er glemt, fremgår dels af den følgende sætning (»Jeg stødte Skibet med mine Arme bort, rørte det sidst, og blev staaende længe for at see hende smile til mig«), dels gennem interpunktionen omkring landgangen (»— og gik i Land ———«). Den anden tankestreg markerer således ved sin usædvanlige længde en lidt længere stilstand, der på det følelsesmæssige plan indikerer en mental stilhed og eftertænsksomhed, som står helt i modstrid med den raske energi, der præger den samme landgang i 1843-versionen.

At den stilistiske forenkling hos August Baggesen ligeledes har konsekvenser for forståelsen af teksten, fremgår af sønnens udeladelse af flere led i den dramatiske stigning. Det gælder både det første og andet (»Jeg var meget bedrøvet. Jeg gik bort fra hende og græd —«) samt det fjerde (»Vi kom til Holtenau Sluse, jeg græd«). Denne ændring har imidlertid en dobbelttydig virkning. Indholdsmæssigt dæmpes Baggesens bevægelse ganske vist umiddelbart et par grader; men fordi han her agerer i et rum, der er tømt for den relevante omverdens reaktioner, fordi den sammenhængende følelsesmæssige historie forenkles, og ikke mindst fordi hans elegante stilistiske stigning amputeres, bliver fortællerens karakter nærmest uforståelig, og forekommer derved, i modstrid med bearbejdelsens neddæmpende effekt, umotiveret voldsom i sine følelsesmæssige udbrud. Mens jeget i Baggesens optegnelse fremstår som en ung eventyrer, der er dybt betaget – også over sine egne følelser – under hans og grevindens flirten, og som har et stærkt greb om sit fremmeste redskab i kampen for at komme frem, nemlig sproget, så formidler 1843-versionen det indtryk, at det kun er den unge Baggesen, der er forelsket, at han er det uden grund og uden konsistens i sin opførsel samt i tekstens univers uden stilistisk finesse.

Samtidig finder man i den originale tekst på dette sted også nogle af de digressioner, der som ovenfor nævnt bidrager til originaltekstens mere flertydige karakter gennem fremstillingen af en socialt opmærksom fortæller (»Jeg bad hende hilse Grevinde Schimmelmänn«, der er



søkyndig («Vinden var god»), og som samtidig med, at han med en ung mands henførte betagelse tumler med sine følelser («Jeg stødte Skibet med mine Arme bort, rørte det sidst, og blev staaende længe for at see hende smile til mig»), også nysgerrigt registrerer alt det interessante, der sker («Vi hvirvlede vore Hatte i Luften» og »halv roede, halv traktes, ved Canalen hiem»). Ved at udelade disse udsagn, der i originalteksten alle kan fungere som elementer i en karakteristik af den skrivende, formidler 1843-versionen et langt mindre nuanceret billede af den unge Baggesen end det, der fremgår af dagbogen.

Som det er demonstreret i ovenstående eksempler, har August Baggesen gennem en række forskelligartede indgreb forenklet, omskrevet og neddæmpet originalteksten, idet hovedtendensen er, at sanselige beskrivelser ligesom uortodokse og fantasifulde formuleringer samt problematiske – herunder også vanskeligt læsbare – passager nedtones eller overspringes. Neddæmpningen rammer således også den lidenskabelighed og intensitet, der i Baggesens manuskript er en væsentlig del af såvel indholdet som det stilistiske udtryk. Herved brydes den retoriske sammenhæng i de originale dagbogsoptegnelser, samtidig med at billedet af den unge forfatter forvanskes, idet han i 1843-versionen fremstår som mere usammenhængende og lejlighedsvis isoleret i sit reaktionsmønster, end det er tilfældet i originalteksten.

I forbindelse med de omtalte, særligt problematiske aspekter i de respektive perioders opfattelse af Baggesen går August Baggesen imidlertid videre, idet hans tekstlige indgreb her så at sige fortættes, således at de generelt forenklende, omskrivende og neddæmpende ændringer tematisk føjes sammen efter ganske bestemte mønstre med henblik på inden for hver enkelt problematik at etablere et alternativt, men tilsyneladende stadig sammenhængende billede af faderen og hans meritter på hvert af disse områder. Hvori denne strategi nærmere består, skal efterfølgende kort skitseres.

## Social afproblematisering

Med den fokusering på spørgsmålet om social status, der er kendetegnende for det udrindende 1700-tals privilegiesamfund, måtte den iøjnefaldende diskrepans mellem Baggesens beskedne sociale baggrund og

hans nye venners ledende sociale stilling give anledning til mange overvejelser og bemærkninger hos både den unge forfatter selv, hans nærmeste omgangskreds og den interesserede del af offentligheden. Det er imidlertid karakteristisk, at mens Baggesen i sine dagbogsoptegnelser er fuldt bevidst om sit beskedne sociale udgangspunkt og de problemer, det giver ham, så forekommer dette tilhørsforhold mere sløret hos August Baggesen. Den sociale forskel mellem parterne negligeres ganske vist ikke i sønnens gengivelse; men 1843-versionen giver overvejende et indtryk af en social ro og afklarethed, der ikke svarer til det samlede billede af denne problematik, som den kommer frem i faderens tekst.

Til den ende gengiver August Baggesen fortrinsvis de steder i manuskriptet, hvor Baggesen roligt og velovervejet gennemskuer og accepterer tingenes tilstand, hvad angår hans personlige problematik i forbindelse med spørgsmålet om social status. I sønnens øjne synes faderen allerede i og med disse overvejelser at manifestere et ændret tilhørsforhold til et nyt, højere socialt stade, begrundet i dels egne meritter i form af studier og forfattervirksomhed, dels den bevågenhed han nyder i nogle af landets fornemste kredse.

Da Baggesen den 13. juni under udrejsen sammen med Hr. Olde gør ophold i sin fødeby Korsør, gengiver 1843-versionen således næsten uændret hans tørt gennemskuende konstatering af den helt uvante imødekommenhed, han møder hos et par af byens betydende skikkelser, nemlig den magtfulde krovært, Madam Bagger, og hans tidligere arbejdsgiver, postmester Holck: »— og den samme Madam Bagger, som, da jeg sielesyg kom for at begrave min døde Fader, satte Premier ud for at ærgre mig paa Rim, og den samme Postmester, som vilde den Gang have mig hængt paa Holks og sin Kones Vegne, vare nu krybende høflige imod mig (...) De kiendte denne Gang ligesaa lidt min Ubetydelighed, som forrige Gang min Uskyldighed« (*MS* s. 3; næsten uændret i *AB* 76,8-13 og 18-20).

Blandt de indgreb, som August Baggesen benytter for at sløre det sociale dilemma, tiltrækker undertrykkelsen af den positive indforståethed, som Baggesen adskillige steder i sine optegnelser giver til kende i forhold til personer, der hører hjemme i socialt lavere lag, sig særlig opmærksomhed. Et eksempel på det ses netop under det korte ophold i Korsør, under en efterfølgende fortlølig samtale med Madam Bagger. Madammen bryder her ud i en række stakåndede insinuationer vedrørende en utilbørlig forbindelse mellem Baggesens søster Trine og familiens logerende, en ældre student ved navn Flint, hvilket Baggesen hurtigt får

afkræftet ved at udsørge Trine selv. Hele denne passage, der viser Baggesens ubesværede omgang med personer fra de socialt lavere klasser, er imidlertid udeladt i 1843-versionen, hvorved den unge digter i sønnens tekst kommer til at stå som en mere fjern, ikke umiddelbart deltagende, men fra et højere stade nedadskuende gæst i sin fødeby.

Tendensen i 1843-versionen til at forbigå de tekststeder, hvor faderen udviser en utvetydig, positiv indforståethed i forhold til sine standsfæller, rammer også en begivenhed som hans og de to hovmestres værtshusbesejg under opholdet hos prins Carl af Hessen på Louisenlund i begyndelsen af oktober: »Under aaben Himmel sadde vi her og diskurerede academisk hver med sin Pibe in fraternam charitatem« (MS s. 115; ikke medtaget i AB). Det fremgår af manuskriptet, at samtalen mellem de tre piberygende mænd bevæger sig fra mere overordnede, agtværdige emner som sprog, tyske digtere og hoffere i almindelighed over en mere specifik omtale af hovmestrenes arbejdssted, nemlig prins Carl af Hessens hof, og ender som indforstået karlekammersnak om de to unge prinsesser, som Baggesen endnu ikke har set. Hans nye bonkammerat, Schlemmer, opfordrer ham ivrigt til at sørge for at få de to smukke kvinder at se, hvortil Baggesen bemærker: »Jeg sagde ham, at dette var saa hvad det var, især frygtede jeg den ældste, som er 20 Aar gammel, thi det er dog altid en fortvivlet Sag at blive forelsket i Prinsesser, og jeg staaer aldrig inde for mig selv ved slige Leiligheder« (MS s. 116; ikke medtaget i AB).

Ved i sin gengivelse at udrense sådanne steder, hvor Baggesen viser ubesværet og positiv indforståethed med personer fra socialt lavere lag, mens vægten i stedet lægges på omhyggeligt at gengive alle de steder, hvor Baggesen er i tæt forbindelse med sin nye, højerestående omgangskreds, opnår August Baggesen umiddelbart at nedtone den sociale afstand mellem Baggesen og hans værtsfolk og velgørere, der kommer langt mere tydeligt frem i de originale dagbogoptegnelser.

At Baggesen selv har været bevidst om tingenes reelle tilstand, og at han i den anledning undertiden har følt et socialt dilemma, og følt det tungt, fremgår imidlertid af flere passager i dagbogoptegnelserne. August Baggesens afproblematiserende tendens slår dog igennem også på dette område, idet han overspringer de udbrud af fortrydelse over sin underordnede position, som Baggesen selv lader komme til udtryk og som ikke gendrives i originalteksten. Problematikken negligeres ikke i 1843-versionen, men den videregives kun i de tilfælde, hvor den inden for tekstens univers samtidig tilbagevises af højere autoriteter.

Det mest eklatante eksempel på denne fremgangsmåde ses i gengivelsen af Baggesens storstilede sammenbrud under den i Baggesen-forskningen berømte, store brevs scene den 31. august hos greveparret Stolberg på Tremsbüttel.<sup>17</sup> Her modtager Baggesen bl.a. et bebrejdende brev fra Pram, der var toneangivende blandt tidens unge borgerlige og dansk-sindede intellektuelle, men også Baggesens bedste ven i København – et brev, som foranlediger en strøm af anfægtelser vedrørende den unge digters afhængighed af sine nye værter og velgørere. Pram har således ifølge Baggesens referat i brevet betegnet den unge forfatter i hans nuværende omgivelser som »der niedertrachtigste aller Sclaven«, eller i August Baggesens gengivelse: »den nederdrægtigste af alle Slaver«. Disse anfægtelser afvises imidlertid straks eftertrykkeligt af grev Christian Stolberg, der i en stærkt følelsesladet tale definerer relationen som udtryk for »wahre innige Freundschaft«, eller med 1843-udgavens ord »sandt, inderligt Venskab« (*MS* s. 101; *AB* 144,2-6), hvilket utvetydigt bekræftes af hans hustru, Louise Stolberg, under en efterfølgende *séance à deux* i grevindens kabinet. Baggesens problemer med den sociale afstand er således ikke ignoreret i 1843-versionen, men de er alene medtaget i en situation, hvor de bliver prompte og eftertrykkeligt tilbagevist fra højere sted.

At det ikke altid er gået helt så glat, fremgår fx af Baggesens vanskeligheder med at finde plads i vognene, da selskabet den 30. juli gør sig rede til at foretage en udflugt fra Knoop. Udfaldet er bestemt ikke tilfredsstillende, idet den unge digter noterer, at »jeg (...) blev placeret ved Siden af Hans paa Kudskesædet. Jeg taug og rasede. Jeg forbandede min Tilværelse — — — — « (*MS* s. 46; ikke medtaget i *AB*). Selvom Baggesen formår at løfte sig, og dagens øvrige begivenheder i rigt mål kommer til at kompensere for morgens ydmygelse, så bliver den nedladende behandling, som han må finde sig i, ikke glemt i dagbogen. Det gør den til gengæld hos sønnen, som slet ikke har indførslen for denne dag med i sin gengivelse.

August Baggesens indgreb bevirker således, at faderen i 1843-versionen kommer til at fremstå som en mere socialt afklaret, beskeden og følsom ung mand, der 'naturligt' hører til i de højere cirkler, hvilket er et reduceret og i nogen grad forvansket billede af den unge forfatter, der i originalmanuskriptet – også – fremstår som en skarpt og nøgternt opfattende, vidende og socialt kompetent ung 'struggler'.

## Af-erotisering

De originale dagbogsoptegnelser er tydeligvis nedskrevet af en ung mand med et vågent øje for de kvinder, han møder, og med udpræget sans for de erotisk ladede stemninger og samvær, som opstår i forskellige situationer undervejs. Både det tænkte, det følte og det oplevede skildres i detaljer med dyb indføling, lune og lejlighedsvis selvironi under udfoldelse af den ligefremme frimodighed, der er en del af 1700-tallets oplyste mentalitet.

Denne erotiske åbenhed reduceres imidlertid betragteligt i 1843-versionen. August Baggeseu ligger hermed på linje med den generelle mentalitetshistoriske udvikling i perioden, idet den erotiske frimodighed, som godt kunne rummes inden for det sene 1700-tals kulturelle normer, og som lejlighedsvis kommer til udtryk i den tids litteratur og kunst, i tiden omkring 1840 tværtimod er underlagt den fremherskende tendens i borgerskabet til fortrængning af den materielle virkelighed i almindelighed, og det seksuelle aspekt af materialiteten i særdeleshed.

Manuskriptets erotiske islæt er imidlertid hos August Baggeseu dæmpet og omskrevet på en særlig intrikat måde, idet sønnen på den ene side synes at være meget øm over alle de impliceredes rygter, dvs. både de fornemme damers og faderens, men på den anden side er nødt til at have ret meget af dette stof med, eftersom det er en så væsentlig del af faderens måde at opleve verden på.

Blandt virkningerne af sønnens udglattende ændringer skal specielt én fatal følge fremhæves, nemlig det reducerede og dermed stærkt forvanskede billede af den unge Baggeseu, som fremstår af 1843-versionen. Hvor der fx i de oprindelige optegnelser for det meste er tale om en gensidig flirt, når Baggeseu går i clinch med de tiltrækkende kvinder, han møder undervejs, så er kvindernes del i begivenhederne i reglen trukket fuldstændig ud af teksten i 1843-versionen (jf. den ovenfor anførte analyse af afskedsscenen den 6. august). Baggeseu kommer derved til at virke uendelig selvoptaget – mere end teksten giver belæg for – og mere forvirret og uberegnelig, netop fordi han tilsyneladende agerer i et rum, der er tømt for omverdenens initiativer og reaktioner. I 1843-versionen ser det ud som om, den unge digter i sådanne situationer udelukkende handler ud fra sine egne impulser og forestillinger, hvilket slet ikke er tilfældet i den oprindelige dagbogstekst. Ifølge dén har alle parter derimod deltaget ivrigt i tidens elegante selskabelige liv og dets – set med 1840'ernes øjne – erotiserede eller ligefrem frivole omgangsform.

I forhold til relationen mellem Sybille Reventlow (herefter Sybille R.) og Baggesen, der er indlejret som en central, underliggende struktur gennem hele dagbogen, er August Baggesens af-erotiserende, åndeliggørende og nivellerende indgreb over for faderens både dybtfølte og frimodigt åbenhjertige beretning så gennemgribende, at historien om deres forbindelse får en helt anden karakter i hans udgave. Mens det således af manuskriptets tekst kan udledes, hvordan forholdet mere konkret opstår og udvikles, og hvordan den unge Baggesen, og indirekte også Sybille R., håndterer engagementet undervejs, så forsvinder dette narrative aspekt af forbindelsen i 1843-versionen. Sønnens tekst formidler derimod en mere stabil betagelse af åndelig karakter, der udelukkende eksisterer på Baggesens side, hvilket i sig selv betinger en undertrykkelse af beretningen om det konkrete forløb og alle dets udsving i forbindelse med de erotisk ladede situationer, der opstår mellem de to i løbet af disse sommermåneder. Når August Baggesen imidlertid enten åndeliggør eller udelader denne erotiske energi i 1843-versionen, mister teksten således en væsentlig del af sin sammenhængskraft og dynamik.

Den dybtfølte – og ifølge manuskriptet tydeligvis gensidige – forelskelse mellem den 23-årige, ubemidlede digter og den 11 år ældre grevinde udgør nemlig i sig selv en fremadrettet bevægelse i teksten, der samtidig er med til at binde den sammen. Fra de første, forsigtige tilnærmelser i form af fortrolige samtaler og en stadig voksende glæde ved hinandens selskab bevæger beretningen om forholdet sig gennem klassiske elementer som den unge mands lystfyldte fantasier og gentagne drømme om den tilbudte samt påbegyndte, men aldrig afsendte, ømme breve, videre under en usvækket, indbyrdes forståelse mellem de to, der kun glimtvis trues af det mismod, som dulgte insinuationer fra kredsens skarpsynede og påpasselige damer afføder hos Sybille R., henimod kulminationen på den erotisk ladede intimitet i de tos samvær på skibet under overfarten fra Faaborg til Kiel den 27. juli (*MS* s. 34-36; ikke medtaget i *AB*).

Skildringen af denne mærkbart forelskede (mes)alliance er imidlertid væsentligt amputeret i 1843-versionen, og den omtalte, begivenhedsrige sejlads, hvorom Baggesen bl.a. noterer, at »Jeg stjal mig i denne Tid, da det var mørkt, til at kysse hende 3 gange paa Ryggen. Gud veed om hun mærkte det, Jeg troer det ikke —«, er hos sønnen erstattet af følgende forræderisk korte kommentar: »Endnu samme Dag ankom de til Kiel, efter en hurtig Fart med revede Seil fra Faaborg« (*AB* 109,17-19).

Generelt kan August Baggesens måde at forholde sig på over for faderens erotiske meritter, sådan som de kommer til udtryk i dagbogen, egentlig kort opsummeres i følgende udsagn: Alt, hvad der kan omskrives, bliver det, og alt, hvad der ikke kan, udelades. En underforstået, moralsk dagsorden, der synes at gælde såvel Baggesens eget som hans velgøreres rygte, præger gengivelsen i en grad, så at det på dette område forekommer rimeligt at karakterisere sønnens udgave som en stærkt revideret gengivelse af den beretning, som dagbogsoptegnelserne rummer.

Samtidig forekommer det i et længere, litteraturhistorisk perspektiv uheldigt, at Baggesens mere konkret funderede refleksioner og oplevelser på dette område ignoreres i sønnens udgave, der jo i mangel af bedre har haft en nærmest autoritativ status, hvad dette meget tidlige afsnit af Baggesens liv angår. På den måde kommer den unge digters meget omtalte Venus Urania-dyrkelse til at stå mere uantastet enerådende på dette tidspunkt i hans liv, end det faktisk er tilfældet i rejsedagbogen, hvor disse sværmeriske udbrud stort set altid følges af nogle mere jordnære, humoristiske betragtninger.

## Af-tyskning

I en tid præget af et voksende modsætningsforhold mellem danske og tyske interesser inden for helstatens rammer vakte den unge Baggesens intense og utilslørede affinitet for 'det tyske' en vis furore såvel hos hans borgerlige og intellektuelle venner i København som i den interesserede del af offentligheden. Hans nye omgangskreds tilhørte således tidens ledende kredse, der overvejende bestod af tyskfødte adelige med tætte indbyrdes familiemæssige forbindelser og centreret omkring slægterne Bernstorff, Reventlow, Schimmelmänn og Stolberg, dvs. netop de familier, som den unge digter ved Prams og Charlotte Schimmelmänn mellekomst nu opholdt sig hos i sommeren 1787. Her kunne han – til de dansksindede, københavnske venners fortrydelse – i privilegerede omgivelser dels praktisere og optimere sine voksende færdigheder i det tyske sprog, dels møde nøglepersoner inden for tidens tyskorienterede kulturelle og specielt litterære vækstlag. Rejsedagbogen bærer da også i høj grad vidnesbyrd om dette engagement, idet Baggesen både jonglerer med sine nyvundne færdigheder i det tyske sprog, som han indfletter i sin tekst såvel i form af enkelte gloser som i længere replikgengivelser,

og samtidig ofte lader sin store reverens for tidens berømte, innovative tyske digtere komme til udtryk i dagbogsoptegnelserne.

De modsætninger, der således allerede ved tidspunktet for manuskriptets affattelse i nogle kredse var mellem dansk og tysk, blev imidlertid med nationalstatens fremkomst i første halvdel af 1800-tallet på baggrund af romantisk inspireret tankegods så at sige reformuleret og derved yderligere accentueret indtil den interne, dansk-tyske sameksistens' ultimative sammenbrud med rigsfællesskabets opløsning og de slesvigske krige midt i det 19. århundrede. I årene omkring 1840 knyttedes den voksende dansksindede nationalisme yderligere til den kamp for politisk omvæltning, der i disse år blev ført af tidens intellektuelle borgerskab – eller med andre ord netop det befolkningslag, som udgjorde 1843-versionens potentielle publikum. Når August Baggesens intention med sin udgivelse var at forbedre faderens 'image' over for sine egne læsere, har han derfor haft god grund til at dæmpe og omskrive eller lejlighedsvis forsvare den affinitet til 'det tyske', som Baggesen lægger for dagen i dagbogsoptegnelserne.

På denne baggrund er det ikke overraskende, når hovedtendensen i 1843-versionen på dette område er en massiv fordanskning af dagbogsoptegnelsernes tyske islæt. De typer af ændringer, som sønnen i sin tekstetablering gør brug af inden for denne tematik, omfatter foruden de gennemgående forenklinger – her oftest i form af udeladelser –, omskrivninger og neddæmpende greb også både oversættelser og egne, kreative tilføjelser i faderens tekst.

Det er således karakteristisk, at mens Baggesen i sin tekst uden særlig markering anvender tyske ord på lige fod med danske, så er de tyske gloser i 1843-versionen oftest enten markeret som afvigelser ved hjælp af anførselstegn eller oversat til dansk – medmindre de sammen med deres kontekst simpelthen er sprunget over. Et eksempel på den distancerende udpegning af en tysk vending ses, da Baggesen den 14. september under et animeret ridt i selskab med den beundrede Klopstock fra dennes hjem i Hamburg til Tremsbüttel beskriver den store digter som »den (...) uforsigtig galopperende ewige Jüngling«, hvilket i 1843-versionen gengives ved »den (...) uforsigtigt galopperende »ewige Jüngling«« (*MS Dagbog 4*, s.15;<sup>18</sup> *AB 154,17*). Oversættelser ses fx, da Baggesen under en spadseretur den 5. oktober i haven ved Louisenlund sammen med Ernst og Charlotte Schimmelmann spontant plukker blomster til fru: »jeg plukkede Stiefmütter-Blumen til hende«, hvilket i August Baggesens gengivelse bliver til: »jeg plukkede Stedmodersblomster til hende« (*MS s. 112; AB 158,18-20*).



I disse tilfælde forekommer August Baggesens ændringer små og i betydningsmæssig forstand forholdsvis uvæsentlige. Men ud over den grundlæggende anke mod sådanne indgreb, nemlig at de bidrager til 1843-versionens manglende troværdighed, hvad angår tekstgengivelsen, har disse små ændringer imidlertid også betydning for tolkningen af teksten derved, at de ændrer sprogtonen og dermed griber ind i det billede af forfatteren og hans tid, som kan udtrækkes af teksten.

En særlig intrikat form for indgreb ses i forbindelse med det uproblematiske samkvem med de mange tyske eller i hvert fald tysktalende personligheder, der omtales i manuskriptet. Her har August Baggesen nemlig ud over den almindelige neddæmpning været mere kreativ, idet han ud fra en sondring mellem velrenommerede og ildesete personer i forhold til den sidste gruppe har understreget eller ligefrem med egne ord indlagt en distance i sin gengivelse af originalteksten. Omtalen af de ansete tyske kulturpersonligheder, som Baggesen er kommet i berøring med på sin rejse, har derimod hos sønnen fået lov at stå næsten uantastet, sandsynligvis som en plausibel forklaring og dermed også en del af et forsvar for faderens mange og varme tyske forbindelser.

## Litterær reducering

At den unge Baggesen og hans nye, højt dannede og belæste omgangsfæller har et stort, fælles interesseområde i litteraturen, afspejles i dagbogsoptegnelsernes righoldige gengivelser af omtaler, refleksioner og samtaler omkring et bredt spektrum af såvel værker, genrer, forfatterpersonligheder og litterære miljøer. Teksten bærer således i sin helhed præg af, at læsning såvel i form af stillelæsning, dvs. her primært Baggesens egen læsning, som i form af højtlesning eller oplæsning udgør et væsentligt element i det daglige liv under opholdene og på rejserne mellem familiernes respektive godser. Samtidig virker flere af kredsens medlemmer selv som udøvende forfattere og/eller oversættere, ligesom de respektive, forsamlede selskaber lejlighedsvis optræder aktivt i forbindelse med private fremførelser af dramatiske tekster.

Dette højprofilerede emneområde gengives imidlertid i 1843-versionen i en noget anderledes form. Gennem sine tekstlige indgreb, der her primært består i neddæmpning i form af udeladelser, opnår August Baggesen generelt at afsvække det litterære indhold i originalmanuskriptet,

idet han udelader en del af dagbogens litterære referencer og diskussioner, ligesom også en lang række af de højt læsningssituationer, som forekommer i manuskriptet, er sprunget over.

Samtidig etablerer August Baggesen med sine indgreb en markant ensretning af faderens litterære engagement. Sønnen undgår således gerne i sin gengivelse de manuskriptsteder, der illustrerer faderens positive holdning til den mere intellektuelt betonedede klassicistiske tradition i det sene 1700-tals litteratur, som specielt et af Baggesens store forbilleder, Johan Herman Wessel var eksponent for. Under opholdet hos Stolbergs på Tremsbüttel læser Baggesen den 31. august Wessels komiske versfortælling *Gaffelen* højt for sin vært, grev Christian Stolberg, hvilket er optegnet i dagbogen med flg. passus: »forelæste Stolberg Wessels Gaffel, som inderlig gottede ham, og andre Stykker, som jeg kunde uden ad, fortalte ham hans Historie etc:« (MS s. 97; ikke medtaget i AB). Den opmærksomhed, som her bliver Wessel og hans versfortælling til del, har August Baggesen imidlertid valgt ikke at gengive i sin version af dagbogsoptegnelserne, hvilket formentlig hænger sammen med hans samtids nedvurdering af denne udvikling af den klassicistiske tradition i Danmark i slutningen 1700-tallet.

Det fremgår ligeledes af nogle ophedede diskussioner, der kun findes i de originale optegnelser, at Baggesen havde en intens interesse i forholdene inden for sin egen branche, dvs. i samtidens litterære miljø i hovedstaden. Idet August Baggesen undlader at gengive sådanne tilkendegivelser i dagbogen, forsvinder imidlertid i 1843-versionen muligheden for dette tidlige indblik i Baggesens energiske stillingtagen og medleven i sine litterære kollegers udfoldelser, samtidig med at hans engagement i tidens herskende litterære konventioner på det københavnske parnas undertrykkes.

Dette mønster af indgreb inden for den litterære tematik præges imidlertid samtidig af August Baggesens omtalte nationalistiske projekt. Det sker, idet han så kraftigt nedtoner faderens engagement i den linje inden for den klassicistiske tradition, der så at sige peger bagud,<sup>19</sup> og som i manuskriptet har Wessel som sin fremmeste repræsentant, samtidig med at Baggesens tætte kontakt til det intellektuelle litterære miljø i 1780'ernes København er stærkt neddæmpet i sønnens tekstgengivelse. Herved får dansk litteratur – ud over omtalerne af Baggesens egne tekster – samlet set en meget beskedne plads i 1843-versionen.

August Baggesen har derimod været langt mere positivt indstillet over

for en i hans øjne formentlig mere fremadrettet side af faderens litterære interessesfære. Det drejer sig om den nye tyske litteratur, der i dagbogen er repræsenteret ved navne som Klopstock, Claudius og Fr. Leopold Stolberg – alle tre digtere, som Baggesen opnår at gøre personligt bekendtskab med i disse sommermåneder. En af de væsentlige attraktioner for Baggesen i forbindelse med den nye omgangskreds var netop, at han herigennem fik mulighed for at uddybe sin kontakt med tidens innovative kulturelle strømninger, der med udviklingen af en ny følelsesæstetik, et nyt natursyn, genitanken og ideen om en digtning præget af subjektiv originalitet peger frem mod det følgende århundredes romantiske æstetik og dermed også mod det romantisk-idealistiske kunstsyn, som var fremherskende i August Baggesens samtid.

Disse nye strømninger i tidens litteratur, som Baggesen med så stor nysgerrighed og energi kaster sig over, repræsenteres som nævnt i dagbogsoptegnelserne næsten udelukkende ved tyske digtere. Denne ændrede vægtfordeling mellem dansk og tysk inden for det litterære område bringer imidlertid August Baggesen i vanskeligheder i forhold til hans underliggende, nationalt betonede ønske om med sin udgivelse at få fastslået faderens position som dansk digter, og det er her, til løsning af dette selvskabte problem, at sønnen som supplement til sine egne kommentarer griber til det filologisk set yderst problematiske middel at indflette teksteksternt materiale i dagbogsteksten i form af samtidige breve mellem Baggesen og Pram.

De indflettede breve har for August Baggesen formentlig først og fremmest tjent til at understrege faderens forankring i en dansk litterær virkelighed, for selvom Baggesen i brevet af 20. august forsvarer sine nye tysksprogede venner og dermed også sin egen begejstring for dem, så skriver han jo til sin bedste ven i København, den mand som han selv anser for sit fasteste holdepunkt i tilværelsen, nemlig den norskfødte, danske embedsmand og digter Pram, der fuldt ud delte sin tids borgerlige intellektuelles antityske holdninger. Samtidig holdes en stærk forbindelse til tidens danske litteratur i og med den store beundring for Prams digteriske virksomhed, som Baggesen giver udtryk for i disse breve.

En væsentlig virkning af disse indgreb er, at det billede, som fremstår af den unge Baggesen i det originale manuskript, er udsat for en mærkbar reducering i 1843-versionen. Af dagbogsoptegnelserne fremgår det, at den unge Baggesen litterært set så at sige 'holder på to heste', i den forstand at han har et levende engagement både i tidens digtning i den klassicistiske tradition, som den udøvedes af danske (og norske) forfattere,

og i den nye følelsesbetonede og individcentrerede lyriske frigørelse, som den fandt sted blandt tysksprogede digtere. På samme måde fremgår det, at Baggesen tager aktivt del i tidens danske litterære miljø, samtidig med at han er dybt fascineret af de tyske litterære kredse omkring Klopstock m.fl.

## Slutning

August Baggesens stærkt bearbejdede version af Baggesens rejsedagbog forekommer i filologisk og tolkningsmæssig henseende umiddelbart at udgøre et skrækindjagende eksempel på, hvorledes en original tekst med en lang række små – og store – indgreb kan forvanskes, ikke til ukendelighed, men til en inautentisk, blegere og litterært langt ringere tekst. Sønnen har ikke tilvejebragt en videnskabeligt pålidelig eller troværdig gengivelse af Baggesens første rejsebogsmanuskript, og han har dermed heller ikke givet eftertiden mulighed for at danne sig et dækkende billede af hverken den unge Baggesens forfatterpersonlighed eller hans første stilistiske udfoldelser inden for rejsebogs-genren.

Under den filologiske, litteratur- og mentalitetshistoriske beskæftigelse med de to så at sige parallelle tekster har det imidlertid vist sig, at de også hver især kommer til at stå frem i deres egen ret, og at netop den måde, som de forholder sig til hinanden og deres respektive samtid på, giver en enestående indfaldsvinkel til den dybtgående forandring, der fandt sted med hensyn til litteratursyn og kulturelle normer i det tidsrum af ca. 50 år, der ligger mellem henholdsvis affattelsen af Baggesens dagbogsoptegnelser og sønnens gengivelse af dem.

Med den originale sprogbehandling og de stilistiske finesser, med de mange vidnesbyrd om forfatterens alsidige engagement, nysgerrighed, erotiske opladthed og intensitet er der imidlertid ingen tvivl om, hvor energien i tekstarbejdet kommer fra – nemlig fra Jens Baggesens frimodige, morsomme, oplysende og lejlighedsvis gribende dagbogsoptegnelser fra den første, indenlandske rejse i sommeren 1787.

## Litteratur

- Baggesen, August: *Jens Baggesens Biographie*. Udarbejdet fornemmeligen efter hans egne Haandskrifter og efterladte litteraire Arbejder ved August Baggesen. Bd. 1. Kbh.: C.A. Reitzel, 1843 (Henvises til som *Biographie*).
- Baggesen, Jens: Dagbog 2 (12.6.-8.10.1787) og Dagbog 4 (1.9.-23.9.1787). Utrykte dagbøger i Det Kongelige Bibliotek, København (Ny kgl. Samling 504,-8°). Skannet version på netadressen: www.kb.dk (www2.kb.dk/elib/mss/baggesen/).
- Baggesen, Jens: *Danske Værker*. udg. af Forfatterens Sønner og C.J. Boye. Bd. 12. Kbh., 1832.
- Baggesen, Jens: *Danske Værker*. 2. udg. ved August Baggesen. Bd. 1. Kbh.: C.A. Reitzel, 1845.
- Blicher, Henrik: Jens Baggesens hyperbel. En patriotisk parabel. I: *Tænkesedler. 20 fortællinger af fædrelandets litteraturhistorie. Festskrift til Flemming Lundgreen-Nielsen*. Red. af Henrik Blicher, Merete K. Jørgensen, Marita Akhøj Nielsen. Kbh.: C.A. Reitzel, 2007. S. 125-135.
- Blicher, Henrik: *Rejsen i en nøddeskal. Om Jens Baggesens Labyrinten*. Århus: Dansk Selskab for Romantikstudier, Aarhus Universitet, [2002]. (= Litteraturkritik & romantikstudier. Skriftrække; 30).
- Henriksen, Aage: *Den rejsende. Otte kapitler om Baggesen og hans tid*. Kbh.: Gyldendal, 1961.
- Lundbo Levy, Jette: Kvinden i labyrinten. Baggesen og erotismen. I: *Mere lys! Indblik i oplysningstiden i dansk litteratur og kultur*. Red.: Mads Julius Elf & Lasse Horne Kjældgaard. Kbh.: Forlaget Spring, 2002. S. 175-195.
- Miranda, Francisco de: *Miranda i Danmark. Francisco de Mirandas danske rejседagbog 1787-1788*. Ved Haavaard Rostrup. Kbh.: Rhodos, [1985].
- Willaing, Susanne: *Baggesen med og uden filter. En filologisk funderet, komparativ undersøgelse af Jens Baggesens rejsedagbog fra sommeren 1787 og sønnen August Baggesens gengivelse af den i 1843*. Utrykt konferensspeciale i Nordisk Litteratur. Københavns Universitet, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, 2007. 2 bd.

## Noter

1. Frederik Ludvig August Haller (August) Baggesen (1795-1865), officer og forfatter. Digteren Jens Baggesen kaldes herefter 'Baggesen', mens sønnen omtales som 'August Baggesen'.
2. Værket udkom i sin helhed i årene 1843-1856; i nærværende undersøgelse er kun bd. 1 (1843) benyttet.
3. Undersøgelsen blev foretaget på foranledning af lektor Henrik Blicher, Københavns Universitet, til mit (utrykte) konferensspeciale i Nordisk Litteratur ved KU, 2007.
4. De originale optegnelser for dette tidsrum findes i de kompositionelt sam-

- menhængende, men, uvist af hvem, fejlagtigt nummererede *Dagbog 2* og *Dagbog 4* i Baggesens arkiv i Det Kongelige Bibliotek.
5. En redegørelse for de tekstkritiske retningslinjer, som ligger til grund for den nye transskription, samt et tekstkritisk apparat er udarbejdet i forbindelse med konferensspecalet; en nærmere gennemgang heraf falder imidlertid uden for rammerne af nærværende artikel.
  6. Skønt titelbladet har årstallet 1843, var de første dele af bd. 1, heriblandt kap. 4 med den indenlandske rejse, udkommet året før, jf. Erslews *Forfatter-Lexicon* (1858), bd. 1, s. 52. Da denne spidsfindighed i forbindelse med værkets udgivelseshistorie er uden indvirkning på udfaldet af nærværende undersøgelse, følges her årsangivelsen på titelbladet til det komplette bd. 1.
  7. Carl Albrecht Reinhold Baggesen (1793-1873), teolog og præst; var født og levede i Bern.
  8. Caspar Johannes Boye (1791-1853), teolog, præst og digter.
  9. *Danske Værker*. 2. Udg. Bd. 1 (Kbh., 1845). S. [2].
  10. Se f.eks. *Biographie*, bd. 1, s. 109 den korte forbindende tekst vedr. rejsen fra Faaborg til Kiel (jf. manuskriptet s. 33-36; ikke medtaget i August Baggesens udgave).
  11. Dette perspektiv er uddybet i Blicher (2007).
  12. Den citerede passus lyder i sin helhed: »Jeg bekiender, at have med sønlig Forkjærlighed for en elsket Faders dyrebare Minde lagt Haand paa dette Arbeide; men jeg er mig tillige bevidst, at have udført og at ville fortsætte samme med en ligesaa urokelig Ærbødighed for hvad der er *sandt*, som med varm Følelse for hvad der er *skjønt* og *godt*. Overbevises jeg om, at mit Arbeide, udført i denne Aand, tilfredsstillter de Fordringer, som de Stemmeberettigede i det litteraire Publicum samt Vennerne af min Faders Minde og af hans Muse have Krav paa, vil Fortsættelsen snart følge efter«. *Biographie*, bd. 1, s. [2].
  13. *Biographie*, bd. 1 (1843), s. 100.
  14. *Danske Værker*. [1. Udg.]. Bd. 12 (1832), s. 525.
  15. Jf. den venezuelanske rejsende Francisco de Mirandas dagbog fra hans ophold i Danmark omkring årsskiftet 1788/89, hvori han i optegnelsen for den 12. januar bl.a. skriver: »Om aftenen var jeg hos *Elliot* for at drikke the, den stakkel lider meget af gigt i hovedet. Mere eller mindre er alle plaget af den samme sygdom.« Jf. Miranda (1985), s. 111.
  16. Se f.eks. Henriksen (1961) s. 36f og 45f og Lundbo Levy (2002), s. 186ff.
  17. Denne scene er i sin helhed analyseret kompositorisk og stilistisk i Blicher (2002), s. 3ff.
  18. I den digitaliserede version af manuskriptet findes citatet i *Dagbog 4*, s. 14.
  19. Dvs. dén retning, der fastholder relationen til forbillederne – fra nyere vest-europæiske, især franske, til, bag dem, antikkens klassiske værker – som bærende element i sin æstetik.